

Rettslære

Hestedommen

Referanser: LB-2014-81169

Domstol: Borgarting lagmannsrett

Dato: 6. mars 2015

Lov(er): Forbrukerkjøpsloven

Innhold

Saken gjelder krav om erstatning etter kjøp av hest.	2
Dom Asker og Bærum tingrett	3
Anke til Borgarting lagmannsrett	3
Spørsmålet om misligholdt opplysningsplikt	6
Den kjøpsrettslige mangelsvurderingen etter de subsidære mangelsanførsler	8
Sakskostnader	8
Domsslutning.....	9
Fra forarbeidene til forbrukerkjøpsloven av 2002	10
5. Særlige merknader til de enkelte bestemmelser i lovforslaget	10

Dommen i sin helhet:

Saken gjelder krav om erstatning etter kjøp av hest.

Bernt Magnar Severinsen og hans ektefelle Gabrielle Severinsen var sammen eiere av islandshesten Pilgrim fra Kleiva, f. 2003. Hesten hadde en god stamtavle. Ektefellene forsøkte fra 2007 å trene hesten med sikte på å få den kåret til avlshingst. Pilgrim hadde «byggningsdom», som er et vilkår for å bli kåret, men gjennomførte ikke de nødvendige rideprøvene. Pilgrim ble trent av flere trenere uten at man oppnådde det ønskede resultat.

En av trenerne, Stian Pedersen, anbefalte i 2011 at Pilgrim ble undersøkt av veterinær, fordi han ikke syntes den fungerte bra med bakparten og virket ustø.

Den 2. september 2011 ble Pilgrim undersøkt av veterinær Nils Arild Sæther. Sæther stilte diagnosen «sannsynlig wobblers». I epikrisen heter det innledningsvis «Hesten har ikke fungert optimalt i trening og trener mener det er noe galt med hesten. Den henger ikke med i bakparten og virker tidvis ustødig.» Om epikrisens redegjørelse for undersøkelsen og forslag til behandling vises det til sitatene i tingrettens dom side 6-7. Pilgrim ble ikke tatt til videre kontroll som anbefalt av Sæther.

Med wobblers syndrom menes en innsnevring i halsvirvelen som påvirker nervene og dermed hestens bevegelsesmønster. Tilstanden kan ha ulike årsaker. Sæther forklarte i lagmannsretten at han ikke vet om lidelsen alltid vil være kronisk.

Etter Sæthers undersøkelse besluttet ekteparet Severinsen å gi opp forsøkene på å få Pilgrim kåret. Gabrielle Severinsen overdro sin andel av hesten til Bernt Magnar Severinsen for kr 40 000 i september 2011.

Øystein Myhre og Bernt Severinsen var kjent gjennom hestemiljøet. Myhre var interessert i å kjøpe en hest, og prøvde blant annet Severinsens hester Dimmu Borgir og Pilgrim. Han bestemte seg for å kjøpe Pilgrim. I forbindelse med kjøpet foretok veterinær Hjelle en handelsundersøkelse av Pilgrim. Undersøkelsen ble foretatt 19. oktober 2011, samme dag som kjøpekontrakten ble undertegnet, og påviste ikke mangler. Ved kontrakten ble Pilgrim overdratt til Myhre for kr 100 000. I kontrakten het det at «Hesten overleveres kjøper straks kastrasjon er gjort.» Hesten ble likevel straks overlatt til Myhre, og Bernt Severinsen gikk ut fra at han ville sørge for kastrasjonen.

Myhre overtok hesten, men sørget ikke for kastrasjon. Han brukte hesten til egen ridning, og hesten hadde flere beridertimer hos Barbro Holmgren, frem til 5. mars 2013. Den 6. mars 2013 ble Pilgrim undersøkt hos veterinær Ramberg. Hun stilte diagnosen «Nervesystemets sykdommer Ataxie». Om redegjørelsen for undersøkelsen og behandlingen i Rambergs epikrise vises det til sitatene i tingrettens dom side 6.

Med ataxie menes ustøhet. Dette kan være et symptom på at nervesystemet ikke fungerer.

På bakgrunn av Rambergs undersøkelse besluttet Myhre 6. mars 2013 å avlive Pilgrim. Tidligere samme dag orienterte hans ektefelle Bernt Severinsen over telefon om at Pilgrim var syk og at de hadde besluttet å avlive den.

Myhre krevde ved skademelding 23. mars 2013 å få utbetalt forsikringen for hesten. Kravet ble avslått ved forsikringsselskapets brev 19. april 2013 og 26. april 2013, fordi forsikringen ikke dekket halthet og bevegelsesforstyrrelser. Den 26. april 2013 tok Myhres ektefelle kontakt med Pilgrims

tidligere trener Stian Pedersen og med andre trenere og veterinærer. Pedersen henviste til Sæther. Myhre fikk i mai 2013 tilsendt Sæthers epikrise fra september 2011.

Myhre tok ut stevning mot Bernt og Gabrielle Severinsen for Asker og Bærum tingrett 3. september 2013 med krav om heving av kjøpet og erstatning. Søksmålet mot Gabrielle Severinsen ble senere trukket.

Dom Asker og Bærum tingrett

Asker og Bærum tingrett avsa 13. mars 2013 dom med slik domsslutning:

1. Bernt Magnar Severinsen frifinnes.
2. Saksomkostninger tilkjennes ikke.

Anke til Borgarting lagmannsrett

Øystein Myhre har anket dommen til Borgarting lagmannsrett. I anken ble det som ny anførsel gjort gjeldende at avtalen var ugyldig etter avtaleloven § 33 og § 36. Bernt Severinsen har inngitt tilsvaer og påstått seg frifunnet. Ankeforhandling er holdt 12.-13. februar 2015 i Borgarting lagmannsretts hus. Partene møtte sammen med sine prosessfullmektiger og avga forklaring. Det ble avhørt 11 vitner, hvorav to sakkyndige vitner. Om bevisføringen for øvrig vises til rettsboken.

Under ankeforhandlingen trakk ankende part kravet om heving og frafalt anførselen om at avtalen er ugyldig etter avtaleloven § 36.

Ankende part, Øystein Myhre, har i det vesentlige anført:

Avtalen er ugyldig på grunn av misligholdt opplysningsplikt, jf. avtaleloven § 33. Dette gir kjøperen krav på tilbakeføring av kjøpesummen og erstatning for kostnader han har hatt ved å inngi seg på avtalen. Det gjelder ingen reklamasjonfrist for å gjøre ugyldighetsinnsigelsen gjeldende.

Myhre var ikke kjent med veterinær Sæthers diagnose «mulig wobbler» da kjøpet ble inngått. Myhre ville ikke ha kjøpt Pilgrim dersom han hadde kjent til diagnosen. Myhre kjente heller ikke til at Pilgrim hadde vært til kiropraktisk behandling. Hadde Myhre kjent til undersøkelsen og diagnosen, ville han foretatt ytterligere undersøkelser ved kjøpet, og han ville ikke valgt en forsikring som ikke gav dekning for halthet og bevegelsesforstyrrelser. At Myhres ektefelle ringte til flere veterinærer etter at mangelen var oppdaget, viser også at Myhre ikke var kjent med diagnosen. Pilgrim fremsto som frisk ved salgsundersøkelsen.

«Mulig wobbler» er en alvorlig diagnose som Bernt Severinsen pliktet å informere om. Bernt Severinsen var kjent med diagnosen, og Sæther hadde anbefalt at Pilgrim ble undersøkt nærmere, hvilket ikke ble gjort. Pilgrims tilstand var så alvorlig at veterinær Ramberg mente det ikke var sannsynlig at den kunne bli bedre ved behandling, og det var i samsvar med Rambergs råd at den ble avlivet.

Verken Sæthers undersøkelse eller den kiropraktiske behandlingen var nevnt på hestens helsekort. Det er lovpålagt å fylle ut helsekortet.

Subsidiært kreves det erstatning for den positive kontraktsinteresse. At Bernt Severinsen har misligholdt opplysningsplikten, medfører også at det foreligger mangel ved kjøpet. Vilårene både for

ansvar på culpagrunnlag, etter kontrollansvarsregelen og for mislighold av garantiforpliktelse er oppfylt.

Kjøpet var et forbrukerkjøp, jf. forbrukerkjøpsloven § 1. Om saken behandles etter forbrukerkjøpsloven eller kjøpsloven har uansett minimal betydning for resultatet, i det mangelsreglene er sammenfallende.

Det foreligger mangel ikke bare fordi opplysningsplikten er misligholdt, men også fordi hestens tilstand ikke var i samsvar med det som fulgte av avtalen. Det følger av avtalen at selger forsikrer at hesten ikke har lyter eller skader. En diffus nerveskade, som Pilgrim led av, må anses som en lyte. Myhre kjøpte Pilgrim for å bruke den som turhest. Pilgrims sykdom gjorde at dette formålet ikke kunne oppfylles, og hesten hadde dermed en mangel etter kjøpsloven § 17 annet ledd eller forbrukerkjøpsloven § 15 annet ledd. Det må legges til grunn at sykdommen som Ramberg konstaterte, var den samme som Sæther hadde funnet, og at den dermed var til stede da kjøpsavtalen ble inngått.

Det gjelder ikke reklamasjonsfrist ved misligholdt opplysningsplikt. Myhre har uansett reklamert innen rimelig tid. Han reklamerte per telefon samme dag som Pilgrim ble besluttet avlivet i mars 2013, og fremsatte skriftlig reklamasjon ved prosessvarselet i juni 2013. Myhre fikk kunnskap om Sæthers undersøkelse 10. mai 2013.

Mangelen innebærer at Myhre har krav på erstatning i form av tilbakeføring av kjøpesummen, samt dekning av kostnader han har hatt ved å kjøpe en mangelfull hest.

Ankende part har nedlagt slik påstand:

1. Bernt Magnar Severinsen dømmes til å betale Øystein Myhre 100 000 – hundretusen – kroner med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente regnet fra 19.10.2011 til betaling skjer.
2. Bernt Magnar Severinsen dømmes til å betale Øystein Myhre erstatning fastsatt etter rettens skjønn, oppad begrenset til 109 591 – etthundreognitusenfemhundreognittien – kroner med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente regnet fra 05.07.2013.
3. Øystein Myhre tilkjennes sakens kostnader for tingrett og lagmannsrett.

Ankemotparten, Bernt Magnar Severinsen, har i det vesentlige anført:

Saken må behandles etter kjøpsloven. Bernt Severinsen drev ikke næringsvirksomhet med hest ved kjøpet, han arbeidet innen barnevern. Myhre, som var profesjonell hovslager og blant annet drev rideskole, var ikke forbruker. Det forelå da ikke et forbrukerkjøp etter forbrukerkjøpsloven § 1.

Det foreligger ikke en kjøpsrettslig mangel. Det må legges til grunn at Myhre kjente til Sæthers undersøkelse. Partene hadde kjent hverandre lenge, og Myhre hadde både skodd Pilgrim og prøvet den på flere rideturer. Myhre hadde fått muntlig informasjon fra Bernt Severinsen om Pilgrims tilstand. Også Bernt Severinsen var bare muntlig orientert om Sæthers undersøkelse. Den lave prisen gjenspeiler at Pilgrim bare kunne brukes som ridehest, og prisen var forårsaket nettopp av Sæthers undersøkelse. At Myhres ektefelle ringte til trenere og veterinærer etter avlivningen, viser at Myhre må ha kjent til at Pilgrim var undersøkt. Sæther ble oppringt samme dag som Myhre hadde fått avslag fra forsikringssselskapet. Avslaget må ha vært årsaken til at Sæther ble kontaktet.

Når det ikke er holdt tilbake opplysninger, var hesten ikke mangelfull etter kjøpsloven eller forbrukerkjøpslovens bestemmelser om misligholdt opplysningsplikt, og avtalen er heller ikke ugyldig etter avtaleloven § 33.

Garantibestemmelsen i avtalen omfatter ikke en eventuell nevrologisk sykdom. Den var ment å gjelde for påførte skader og forhold som gjaldt hestens adferd.

Hesten var heller ikke mangelfull etter kjøpsloven § 17. Den passet til det formål den skulle brukes til, nemlig ridehest. Myhre har forsøkt å trene hesten for å få den kåret, men det var ikke meningen at den skulle brukes til kåring. Det var en forutsetning for salget at hesten skulle kastreres. Myhre kjente til at hesten ikke var egnet for kåring.

Det må uansett legges til grunn at symptomene ved Rambergs undersøkelse var andre enn ved Sæthers undersøkelse, altså at de hadde oppstått etter kjøpet. Ramberg stilte diagnosen ataxie, som ikke er sammenfallende med wobblers. Hesten hadde vært frisk i mellomtiden, noe salgsundersøkelsen viste. Symptomene som framkom ved Rambergs undersøkelse, kan ha hatt andre årsaker enn det som forårsaket Sæthers diagnose. Det er ingen som kan si sikkert hva som var årsak til symptomene Pilgrim hadde ved Rambergs undersøkelse. At symptomene ble oppdaget «plutselig» tyder på at de var kommet brått på. Kort tid før 6. mars 2013 hadde Myhre forsøkt å få Pilgrim kåret til avshingst.

Forutsatt at det foreligger mangel gjøres det subsidiært gjeldende at det ikke er reklamert i tide. Telefonsamtalen 6. mars 2013 oppfylte ikke kravene til en reklamasjon. Krav om heving ble først fremsatt 5. juni 2013. Bernt Severinsen har ikke opptrådt i strid med redelighet og god tro, og det kan da ikke gjøres unntak fra reklamasjonsfristen.

Atter subsidiært gjøres det gjeldende at flere av erstatningspostene ikke kan kreves dekket. Kostnader til stall, ny sal, beridertimer m.m. er kostnader Myhre også ville hatt til en frisk hest. Myhre har heller ikke oppfylt sin tapsbegrensningsplikt. Hesten ble avlivet før Bernt Severinsen fikk mulighet til å eventuelt ta den tilbake, og det ble ikke gjennomført flere undersøkelser. I alle tilfelle må et eventuelt erstatningsansvar lempes. Ved et ugyldighetsoppgjør skal partenes ytelser tilbakeføres. Det er ikke lenger mulig å gjennomføre et restitusjonsoppgjør.

Ankemotparten har nedlagt slik påstand:

1. Anken forkastes.
2. Øystein Myhre dømmes til å betale sakens omkostninger for tingrett og lagmannsrett.

Lagmannsretten bemerker:

Lagmannsretten bemerker innledningsvis at det ikke synes å ha betydning, verken for spørsmålet om avtalen er ugyldig eller for den kontraktsrettslige mangelsvurderingen i saken, hvorvidt kjøpsloven eller forbrukerkjøpsloven kommer til anvendelse på partenes avtale. Dette synes partene også enige om. Lagmannsretten tar derfor ikke stilling til lovvalget.

Det bemerkes at ved anvendelsen av reglene om misligholdt opplysningsplikt er kravene til selgers kunnskap om et forhold det ikke opplyses om ved handelen, forskjellig etter forbrukerkjøpsloven og kjøpsloven. Etter forbrukerkjøpsloven er det tilstrekkelig at selgeren «burde kjenne til» en opplysning som tilbakeholdes, mens det ved anvendelsen av kjøpslovens mangelsregler legges til grunn et krav om at selgeren «måtte kjenne til» den relevante opplysning. Denne forskjellen får ikke betydning for

saken, i og med at Bernt Severinsen har erkjent at han var blitt gjort kjent med resultatet av Sæthers undersøkelse før salget, om enn bare i muntlig form.

Spørsmålet om misligholdt opplysningsplikt

Etter avtaleloven § 33 er en viljeserklæring ikke gyldig dersom det på grunn av omstendigheter som forelå da den annen part fikk kunnskap om erklæringen, og som det må antas at han kjente til, ville stride mot redelighet og god tro om han gjorde erklæringen gjeldende.

Bernt Severinsen har som nevnt selv forklart at han kjente til Sæthers undersøkelse og diagnose, og til at Pilgrim hadde hatt kiropraktisk behandling, da avtalen om å selge Pilgrim til Myhre ble inngått. Spørsmålet er om det strider mot redelighet og god tro at han ikke opplyste Myhre om undersøkelsen, diagnosen og behandlingen da kjøpsavtalen ble inngått. Vurderingen av ugyldighet på dette grunnlag etter avtaleloven § 33 må bli sammenfallende med vurderingen av om det foreligger en kontraktsrettlig mangel på grunnlag av misligholdt opplysningsplikt etter kjøpsloven eller forbrukerkjøpsloven, jf. bl.a. Hagstrøm, Obligasjonsrett, 2. utgave 2011 s. 149.

Misligholdt opplysningsplikt foreligger dersom selgeren har tilbakeholdt opplysninger om vesentlige forhold ved salgsgjenstanden som kjøperen hadde grunn til å regne med å få, og det kan antas at tilbakeholdelsen av opplysningene har innvirket på avtalen. Misligholdt opplysningsplikt medfører at ytelsen skal være i samsvar med det kjøperen på bakgrunn av selgerens taushet kunne forvente.

Lagmannsretten har ut fra en samlet bevisvurdering funnet det mest sannsynlig at Myhre kjente til Sæthers undersøkelse og at han hadde angitt diagnosen «mulig wobbler» før kjøpsavtalen ble inngått, og at det var Bernt Severinsen som hadde gjort dette kjent for Myhre. På denne bakgrunn er lagmannsretten kommet til at Bernt Severinsen ikke har misligholdt sin opplysningsplikt.

Ved bevisvurderingen legger lagmannsretten vekt på at Myhre var kjent med at Bernt Severinsen tidligere hadde forsøkt å trene opp Pilgrim med sikte på kåring, men at han etter Sæthers undersøkelse gav dette opp. Myhre har forklart at han visste at hesten ikke ble godkjent som avlshingst. Begge parter har forklart at det ved kjøpet var meningen at Pilgrim skulle brukes som ridehest, ikke til trening med sikte på kåring. Dette fremgår også av prisen, og av forutsetningen i avtalen om at hesten skulle kastreres. Myhre var også kjent med at hesten hadde lite muskler i bakpartiet.

Pilgrim hadde en meget god stamtavle og prisen for den som «kåringshest» ville vært høy. Når Bernt Severinsen hadde gitt den opp som kåringshest, måtte det etter lagmannsrettens syn være klart, også for Myhre, at dette hadde en årsak i hestens fysiske tilstand. Bernt Severinsen har forklart at han muntlig hadde orientert Myhre forut for salget om diagnosen. Han har forklart at han før salget sa til Myhre at han vel ikke var interessert i å kjøpe Pilgrim, siden han kjente til ustøheten og hestens dårlige diagnose. Han har også forklart at han fortalte Myhre om undersøkelsen og behandlingene mens de red sammen i tiden forut for kjøpet. Lagmannsretten finner mest sannsynlig at Bernt Severinsens forklaring om dette er riktig. Ved bevisvurderingen legges det også vekt på at Myhre flere ganger hadde skodd Pilgrim, og at han da hadde opplevd at hesten var ustø. Myhre hadde også ridd Pilgrim forut for kjøpet.

At Myhre var kjent med at Pilgrim hadde fysiske vansker, støttes også av opplysningene i Rambergs epikrise 6. mars 2013 der det heter under «Anamnese»:

«Eieren har hatt hesten i ca. 2 år. Den var tynn og lite muskelsatt da de overtok den. Den hadde da tydelige vansker med å trave. De har trent den forsiktig opp, tilpasset sal og mye har blitt bedre ved ridningen. Han snubler mye på tur i terrenget, står/slår seg selv ofte på frambeinas balleparti og blir da påsatt vekter for at bevegelsesaksjonen skal bli bedre. Eierne har brukt mye tid på å finne optimal skoing. Men hingsten fungerer ikke godt som ridehest. I galopp bytter han veldig ofte galopp med bakbein slik at han kan kryssgaloppere. Det er kun i rett linje oppoverbakke at han holder galoppen. Eier er frustrert og lurert på om hva som gjør denne ustabiliteten. Hingsten har vært hos flere trenere før han kom til nåværende eier, ingen har fått han til å fungere ordentlig.»

Sitatet viser at Myhre må ha vært kjent med at hesten hadde vansker med å trave da han kjøpte den, og at den hadde vært hos flere trenere som ikke hadde «fått den til».

Myhre har dessuten i sin partsforklaring opplyst at Bernt Severinsen fortalte at han hadde brukt så mye penger på hesten at han nå sa stopp og gav opp å få den kåret. Dette var etter at den hadde vært hos veterinær Ramberg. Også dette viser at Myhre ved kjøpet visste at det var noe galt med hesten som gjorde at den ikke kunne kåres. Han hadde da all oppfordring til å undersøke hesten nærmere om dette var viktig for ham.

Retten legger ellers til grunn at Bernt Severinsen bare fikk referert vurderingen til veterinær Ramberg muntlig gjennom Stian Pedersen, som hadde trent hesten på Vestlandet for Severinsen, og som var den som tok initiativet til undersøkning hos Ramberg. Den skriftlige vurderingen ble sendt i posten til feil adresse.

Lagmannsretten finner det videre sannsynlig at partene da avtalen ble inngått, ikke anså diagnosen «sannsynlig wobbler» som et hinder for å bruke Pilgrim som ridehest. Hesten hadde blitt bedre etter behandling, og kjøpsundersøkelsen viste at den fungerte bra. Den fremviste ikke da symptomer på wobbler. På bakgrunn av veterinærenes vitneforklaringer legger lagmannsretten til grunn at «wobbler» er en diagnose som kan ha flere ulike årsaker. Sæther har forklart at han ikke vet om «wobbler» alltid vil være en kronisk lidelse. Myhre brukte da også Pilgrim som ridehest helt frem til dagen før den ble besluttet avlivet, selv om han riktignok mente at det var problemer med den.

Lagmannsretten bemerker at Pilgrims helsekort ikke var riktig utfyllt. Den skriftlige kontrakten nevner ikke Sæthers undersøkelse og diagnose. Lagmannsretten finner likevel at det på bakgrunn av bevisførselen for øvrig må legges til grunn som mest sannsynlig at Myhre kjente til Pilgrims tilstand og diagnose forut for kjøpet.

Det synes etter bevisførselen klart at Myhre har forsøkt å trene opp Pilgrim med sikte på å få den kåret som avlshingst. Pilgrim hadde beridertimer hos Barbro Holmgren, etter det opplyste samlet 57 timer i perioden november 2011 til 5. mars 2013. Myhre sørget ikke for å få hesten kastret, slik det var forutsatt i avtalen. Bernt Severinsen har forklart at han møtte Myhre på et stevne i juni 2012, og at Myhre da fortalte at han ville trene Pilgrim med sikte på kåring til høsten. Vitnet Kristin Andersen har forklart at hun så på hesten i februar 2013 i forbindelse med at Myre ville prøve å få den kåret. Myhre sa da at han var fornøyd med hestens fremgang, og at de hadde trent mye. Andersen anbefalte ham å ta hesten til veterinær, fordi hun mente det var noe galt med den. Dette kan forklare hvorfor Myhre valgte å avlive Pilgrim uten videre undersøkelser da Ramberg konkluderte med at det ikke var sannsynlig at hesten kunne bli bedre ved behandling.

På denne bakgrunn finner lagmannsretten at Bernt Severinsen ikke har tilbakeholdt opplysninger om Sæthers undersøkelse og diagnose. Avtalen er derfor ikke er ugyldig etter avtaleloven § 33, og det foreligger ikke mangel på grunn av misligholdt opplysningsplikt.

Lagmannsretten bemerker at bevisføringen ikke har kastet lys over hvorvidt Myhre var kjent med at Pilgrim hadde vært til kiropraktisk behandling. Dette kunne imidlertid ikke anses som en vesentlig opplysning, når det legges til grunn at Myhre var kjent med Sæthers undersøkelse og diagnose. Av samme grunn representerte det etter lagmannsrettens syn heller ikke mislighold av opplysningsplikten i seg selv at helsekortet ikke var riktig utfylt.

Den kjøpsrettslige mangelsvurderingen etter de subsidiære mangelsanførsler

I kontrakten heter det at «[s]elger forsikrer at hesten ikke har lyter eller skader.» Lagmannsretten finner ikke grunn til å ta stilling til om diagnosen «mulig wobblers» etter en alminnelig språklig forståelse kan anses som en «lyte». For lagmannsretten er det avgjørende at det finnes mest sannsynlig at Myhre kjente til diagnosen før kjøpet. Kontrakten må tolkes på denne bakgrunn, slik at den siterte passusen må forstås slik at den omfatter eventuelle andre lyter eller skader. Det følger av kjøpsloven § 20 første ledd og forbrukerkjøpsloven § 16 tredje ledd at kjøperen ikke kan gjøre gjeldende som mangel noe han kjente eller måtte kjenne til ved kjøpet. Det er derfor klart at anførselen om at hesten var mangelfull etter kjøpsloven § 17 eller forbrukerkjøpsloven § 15, ikke kan føre frem.

På denne bakgrunn forkastes anken.

Sakskostnader

Ankemotparten har vunnet saken, og har etter tvisteloven § 20-2 første ledd krav på å få dekket sine sakskostnader for lagmannsretten. Lagmannsretten finner ikke at det er grunnlag for å gjøre unntak fra sakskostnadsansvaret etter tvisteloven § 20-2 tredje ledd.

Etter tvisteloven § 20-9 annet ledd legger lagmannsretten sitt resultat til grunn ved vurderingen av krav på sakskostnader for tingretten. Også for tingretten har ankemotparten vunnet saken, og har etter hovedregelen i tvisteloven § 20-2 første ledd krav på å få dekket sine sakskostnader. Tingretten har avgjort saken på et annet faktisk grunnlag enn lagmannsretten – nemlig at det ikke var sannsynliggjort at det forelå en mangel fordi det ikke kunne fastslås med tilstrekkelig sikkerhet at symptomene hesten hadde i mars 2013 var de samme som før kjøpet. Tingretten har gjort unntak fra kostnadsansvaret etter § 20-2 tredje ledd på grunn av at den har funnet saken tvilsom.

Lagmannsretten bemerker at saken synes noe bedre opplyst for lagmannsretten enn for tingretten, blant annet ved nye vitneforklaringer. Ved fastsettelsen av sakskostnader for tingretten kan det legges vekt på hvordan saken da var opplyst, jf. Schei m.fl. Tvisteloven kommentarutgave, 2. utgave 2013 side 748. Lagmannsretten finner at det må legges til grunn at saken var tvilsom slik den forelå for tingretten. Lagmannsretten finner likevel ikke at det etter en bredere vurdering foreligger tungtveiende grunner som tilsier at det er rimelig å gjøre unntak fra sakskostnadsansvaret for tingretten.

Bernt Severinsen har derfor rett til å få dekket sine sakskostnader både for tingretten og lagmannsretten. Erstatningen er begrenset til nødvendige sakskostnader, jf. tvisteloven § 20-5 første ledd. Ved vurderingen av om kostnadene har vært nødvendige, legges det vekt på om det ut fra betydningen av saken har vært rimelig å pådra dem.

Advokat Steen har fremlagt en sakskostnadsoppgave på samlet 528 512 kroner. Det er krevet salær for 74 timer arbeid til en timesats på kr 2 000 eks. mva. (samlet kr 148 000) for tingretten. For lagmannsretten er det krevet salær for 98 timer arbeid til samme timesats, samlet kr 196 000 eks. mva. Merverdiavgiften av salæret utgjør kr 86 000. Videre er det krevet dekket utgifter til det sakkyndige vitnet Pessel Norheim med kr 34 000 for tingretten (34 timer), med tillegg av mva. og kr 51 512 for lagmannsretten (33 timer). I tillegg er det krevet dekket utgifter til vitnene Ranheim og Elvebakk med hhv. 2 000 og 2 500 kroner. Det er ikke fremlagt dokumentasjon for vitneutgiftene.

Under ankeforhandlingen fremsatte ankende parts prosessfullmektig innsigelser mot kravene. Ankende part har i prosesskriv inngitt etter ankeforhandlingen inngitt særlige innsigelser mot størrelsen av kostnadene til det sakkyndige vitnet Norheim.

Lagmannsretten finner at ankemotpartens sakskostnadskrav klart overstiger det som må anses nødvendig for å behandle saken forsvarlig, og at det ut fra sakens betydning ikke har vært rimelig å pådra dem. Sakens tvistesum er formelt sett om lag 215 000 kroner, men reelt sett noe lavere, siden det er klart at Myhre uansett ikke kunne blitt tilkjent alle erstatningspostene samtidig, fordi de bygger på ulike årsaksvurderinger. Sakskostnadskravet er nesten 100 000 kroner høyere enn det dobbelte av den maksimale tvistesummen. Det er klart uforholdsmessig å pådra så høye utgifter til å føre en sak om en så beskjedne tvistesum. Saken avgjøres etter grunnleggende avtalerettslige og kontraktsrettslige regler, og reiser ikke vanskelige rettslige spørsmål. Faktum er begrenset og oversiktlig. Det eneste som kan sies å være noe mer omfattende eller krevende for tilretteleggelsen av sakens faktum, er de ulike veterinærfaglige vurderingene av hestens tilstand.

Lagmannsretten finner derfor at sakskostnadskravet må reduseres betydelig. Nødvendige sakskostnader fastsettes til kr 70 000 for hver instans, med tillegg av merverdiavgift.

Lagmannsretten bemerker at også ankende parts prosessfullmektiges oppgave virker høy, og gjør ankende part oppmerksom på adgangen etter tvisteloven § 3-8 til innen en måned etter dommens forkynning å be om at retten fastsetter prosessfullmektigens godtgjøring.

Dommen er enstemmig.

Domsslutning

1. Anken forkastes.
2. I sakskostnader for lagmannsretten betaler Øystein Myhre 87 500 – åttisjutusenfemhundre – kroner til Bernt Magnar Severinsen innen to uker fra forkynningen av denne dommen.
3. I sakskostnader for tingretten betaler Øystein Myhre 87 500 – åttisjutusenfemhundre – kroner til Bernt Magnar Severinsen innen to uker fra forkynningen av denne dommen.

Fra forarbeidene til forbrukerkjøpsloven av 2002

5. Særlige merknader til de enkelte bestemmelser i lovforslaget

Kapittel 6 Forbrukerens krav som følge av mangler ved salgsgjenstanden

Til § 27 Reklamasjon

Paragrafen regulerer kjøperens plikt til å reklamere overfor selgeren dersom han eller hun vil gjøre gjeldende krav som følge av en mangel. For prinsipielle vurderinger, se punkt 3.15.

Paragrafen regulerer de samme spørsmålene som i utvalgets utkast til § 19. Den erstatter kjøpsloven §§ 32 og 33.

Første ledd regulerer den relative reklamasjonsfristen, og svarer til utvalgets utkast § 19 første ledd med tillegg av en endring som følge av direktivet, jf. punkt 3.15.1 og nedenfor.

Kjøpslovens bestemmelser om absolutte reklamasjonsfrister foreslås videreført i annet ledd, jf. punkt 3.15.2.

Utvalgets henvisning til reglene om spesifisert reklamasjon (utvalgets utkast § 19 annet ledd) er sløyfet som følge av at de nevnte reglene ikke foreslås videreført.

Reglene om adgang til å fremsette reklamasjon overfor den som etter avtale med selgeren har påtatt seg å avhjelpe mangelen, foreslås videreført med en nødvendig justering som følge av at reglene om spesifisert reklamasjon ikke er foreslått opprettholdt. Unntak fra reklamasjonsplikten i tilfeller hvor selgeren har opptrådt uaktsomt eller for øvrig i strid med redelighet og god tro foreslås videreført.

Første ledd innebærer at kjøperen, dersom han eller hun vil påberope seg en mangel som grunnlag for krav overfor selgeren, må gi selgeren melding om dette innen rimelig tid etter at han eller hun oppdaget eller burde oppdaget mangelen. Denne fristen er likevel alltid to måneder fra mangelen ble oppdaget. Når det gjelder forståelsen av første punktum, vises det til NOU 1993:27 s. 129. Annet punktum er nytt, og gjennomfører forbrukerkjøpsdirektivet artikkel 5 nr. 2, jf nærmere om dette i punkt 3.15.1.6. Når det gjelder forholdet mellom to måneders fristen i første ledd og fristen i annet ledd, vises det til punkt 3.15.2.6. Departementet har omformulert første ledd noe sammenlignet med forslaget i høringsnotatet, med sikte på å klargjøre at to års fristen i annet ledd er uberørt av to måneders fristen i første ledd.

To måneders fristen starter å løpe på det tidspunktet forbrukeren oppdager mangelen. Det er ikke tilstrekkelig for friststart at forbrukeren burde ha oppdaget mangelen. En annen sak er at forbrukeren kan ha lengre reklamasjonsfrist enn to måneder regnet fra han burde ha oppdaget mangelen, jf. nedenfor.

Det kan by på bevisproblemer å avgjøre når forbrukeren faktisk oppdaget mangelen. Kriteriet må tolkes i lys av at det må stilles mindre krav til en forbruker enn til mer profesjonelle kjøpere.

Det kan ikke kreves at kjøperen i enhver detalj skal kjenne til de faktiske forhold som er nødvendig for å avgjøre om det foreligger en kjøpsrettslig mangel. Det som må kreves, er at de faktiske forholdene står såpass klare for kjøperen at han eller hun har oppfordring til å gjøre forholdet gjeldende som en kjøpsrettslig mangel.

Avgjørende er om kjøperen skjønner at det foreligger slike faktiske forhold at det er grunnlag for å konstatere en mangel. Ved fravær av en bestemt bryter kan ikke kjøperen sies å ha oppdaget mangelen før han eller hun også skjønner at tingen ikke kan brukes til det formålet tingen er bestemt til, sml. § 15 annet ledd bokstav a. På den annen side kan det ikke kreves detaljert kunnskap om en slik virkning. Det må være tilstrekkelig at forbrukeren i hovedsak forstår rekkevidden av det han eller hun har oppdaget.

Fristen starter å løpe selv om kjøperen ikke har kunnskap om de videre konsekvensene av mangelen, herunder hvilke krav han eller hun vil gjøre gjeldende. Fristen vil for eksempel starte å løpe selv om kjøperen ikke har oversikt over omfanget av et eventuelt erstatningskrav mot selgeren. En annen sak er at usikkerhet knyttet til kravets omfang mv. kan være grunn til å innrømme kjøperen en lengre reklamasjonsfrist, jf. nedenfor om hva som er rimelig tid.

I sin høringsuttalelse i 2000 tar Forbrukerrådet opp visse spørsmål knyttet til friststart og fristens lengde:

«I dagens samfunn inngår hver forbruker svært mange kjøps- og tjenesteavtaler. De gjenstander vi kjøper blir stadig mer teknisk kompliserte. Samtidig opplever mange at hverdagen er blitt mer travel enn før. Det kan ta tid å få undersøkt f.eks. med kyndige personer man kjenner om man bør reklamere. Det kan også være naturlig å se an hvordan noe som kan være en mangel utvikler seg. Hvis problemet ikke forverrer seg, er det ofte ikke grunn til å reklamere. De fleste ønsker ikke å oppsøke butikken før de er noenlunde sikre på at det foreligger en mangel og at butikken vil akseptere dette. Det er ikke vanskelig å se at tomånedersfristen fort kan løpe ut, selv om forbrukeren har handlet på en måte som synes naturlig og forsvarlig.

Særlige problemer oppstår ofte ved slitasjeskader som utvikler seg over tid, noe som er svært vanlig blant annet i møbelsaker. Her oppstår ofte tvist om når kunden oppdaget mangelen, eller burde oppdaget den. Kunden venter gjerne med å reklamere til han er sikker på at det foreligger en mangel. Bransjen vil da ikke helt sjelden påberope seg for sen reklamasjon, fordi kunden på et langt tidligere tidspunkt forsto eller burde ha forstått at det var en mangel. I Knoph (siste utgave s. 356) skriver Viggo Hagstrøm blant annet:

«Det kreves aldri at kreditor har full kunnskap om mangelen og dens konsekvenser; fristen kan derimot ikke ta til å løpe før en kreditor har kunnet skaffe seg en viss oversikt som viser at det er en mangel, og omfanget at den.»

Det ville innebære en viktig klargjøring av gjeldende rett om man i forarbeidene til forbrukerkjøpsloven eller i selve lovteksten kunne presisere at den relative reklamasjonsfristen ikke begynner å løpe før det er klart for kunden at det foreligger en kjøpsrettslig mangel. Dersom det ikke skjer en klargjøring på dette punktet, blir det desto viktigere at minimumsfristen/hovedregelen strekkes ut til mer enn to måneder.»

I praksis vil nok to måneders alternativet være mest anvendelig. Departementet er enig med de høringsinstanser som har pekt på at en to måneders relativ reklamasjonsfrist i de fleste tilfeller vil være tilstrekkelig, og at langt de fleste tilfeller, uten innføringen av en to måneders minstefrist, ville hatt en reklamasjonsfrist som var kortere.

Alternativet «innen rimelig tid» vil være aktuelt hvor det foreligger spesielle grunner som tilsier en lengre frist enn to måneder. Som angitt i NOU 1993:27 kan det være tale om individuelle forhold som reisefravær eller sykdom. Andre tilfeller som peker seg ut, er særlig kompliserte saker hvor det kan

være behov for tid til å områ seg, eller tilfeller hvor mangelen nok er oppdaget på en slik måte at fristen har startet sitt løp, men hvor det er noe uklart hvilken betydning mangelen har for tingens funksjonsdyktighet. Alternativet «rimelig tid» kan dessuten være aktuelt i tilfeller hvor kjøperen har hatt god grunn til å vente med å reklamere, selv om det i og for seg har foreligget en mangel som kjøperen har vært klar over. Slike spørsmål er tatt opp i Forbrukerrådets høringsuttalelse som gjengitt foran. Departementet mener at forslaget til fristregel gir den nødvendige fleksibilitet i så måte, og ser ikke behov for endringer av lovteksten.

Om alternativet «rimelig tid» heter det i NOU 1993:27 s. 129 annen spalte:

«Hvorvidt vilkåret om reklamasjon innen rimelig tid er oppfylt, vil måtte bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfellet. Det må bl.a. tas hensyn til hva slags vare det er tale om. Gjelder det en vare med kort holdbarhet eller som skal forbrukes, vil det ofte måtte kreves raskere reklamasjon enn hvor det er tale om mer varige ting. Andre forhold som vil spille inn ved vurderingen, er mangelens art og kjøperens situasjon.

Selv om regelen svarer til den generelle regelen i kjl. 1988, vil kravene til en forbrukerkjøper i denne sammenheng ikke være like strenge som til en næringsdrivende. Dessuten vil individuelle forhold, som f.eks. reisefravær eller sykdom lettere kunne få betydning i forbrukerkjøp.»

Departementet slutter seg til dette.

I vurderingen av hva som er rimelig tid utover to måneders fristen må man fortsatt kunne trekke inn det forholdet at kjøperen burde ha oppdaget mangelen tidligere. Det er rimelig å stille krav til kjøperen om at han må reagere raskere i et tilfelle hvor tiden har gått på grunn av hans egen uaktsomhet.

Det som kreves etter første ledd, er en nøytral reklamasjon. Kjøperen må gi melding om at han eller hun påberoper seg eller vil påberope seg mangelen. Formuleringen avviker på dette punktet noe fra kjøpsloven § 32 første ledd, men er i samsvar med utvalgets forslag. Det kreves etter den valgte formuleringen ikke at kjøperen også angir hva slags mangel det gjelder. Tilsvarende formuleringer finnes i håndverkertjenesteloven § 22 første ledd og bustadoppføringslova § 30 første ledd første punktum, mens ordlyden i avhendingslova § 4-19 første ledd («melding om at avtalebrotet vert gjort gjeldende og kva slags avtalebrot det er») virker noe strengere. Det kjøperen må få frem, er at han eller hun ikke er fornøyd med varen, og at det forholdet det klages over i noen grad konkretiseres gjennom en angivelse av hva feilen består i eller hvordan den viser seg. En mer generelt uttrykt misnøye med tingen er ikke tilstrekkelig til å si at kjøperen har påberopt seg mangelen. Det vesentlige er at selgeren får et varsel om at kjøperen kan komme til å gjøre krav gjeldende som følge av noe han eller hun mener kan være en mangel.

Loven stiller ikke bestemte krav til reklamasjonens form. Den kan skje skriftlig eller muntlig.

Departementet har ikke fulgt opp kjøpslovens ordning med krav til spesifisert reklamasjon. Om bakgrunnen for dette vises det til drøftelsen i punkt 3.15.1.6. Situasjonen vil etter dette bli den samme som etter håndverkertjenesteloven, jf. Ot.prp.nr.29 (1988–1989) Om lov om håndverkertjenester mm for forbrukere s. 86 første spalte:

«Hvor lenge forbrukeren etter å ha reklamert i samsvar med lovutk. § 22 kan vente med å fremme sine nærmere krav, vil da bero på alminnelige passivitetsregler eller i ytterste fall foreldelsesreglene.»

Departementet vil understreke at det ikke kan stilles strenge krav til kjøperens aktivitet.

Under høringen i 1993/94 tok Forbrukerrådet opp spørsmålet om loven bør gi særlige bestemmelser om hvordan en nøytral reklamasjon skal oppfattes av selgeren. Det ble uttalt:

«I forbrukerkjøp burde en nøytral reklamasjon på en mangel som representerer vesentlig kontraktsbrudd i utgangspunktet betraktes som en melding om hevning. I ny forbrukerkjøpslov § 25 kunne man i et nytt ledd ha en bestemmelse om at reklamasjon, når mangelen må sies å representere et vesentlig kontraktsbrudd fra selger, skal forstås som en melding om hevning. I utgangspunktet skal det da skje et hevningsoppgjør hvis ikke forbrukerkjøperen går med på selgerens forslag om avhjelp.

Representerer ikke mangelen et vesentlig kontraktsbrudd vil en nøytral reklamasjon måtte forstås som et krav om avhjelp (utbedring/omlevering).»

Departementet går ikke inn for Forbrukerrådets løsning, som etter departementets syn i for liten utstrekning synes å ta hensyn til at forholdene kan ligge nokså ulikt an i ulike situasjoner.

Annet ledd angir når kjøperen senest kan reklamere for at reklamasjonen skal være rettidig. Reguleringen er i samsvar med gjeldende rett. Kjøperen må holde seg innenfor både den relative fristen etter første ledd og den absolutte reklamasjonsfristen etter annet ledd for å kunne gjøre krav gjeldende, med den reservasjonen som følger av fjerde ledd annet punktum i tilfeller hvor mangelen kommer av at selgeren har opptrådt grovt uaktsomt eller for øvrig i strid med redelighet og god tro. I samsvar med gjeldende rett er det gjort unntak fra fristene på to og fem år i forhold til rettsmangler, jf. annet ledd fjerde punktum. Utvalget foreslo ikke noen slik regel, men henvisningen i utvalgets utkast § 44 ville ført til samme resultat.

Lovens utgangspunkt er en toårs frist, jf. første punktum. Starttidspunktet for denne fristen er, som etter kjøpsloven, når kjøperen overtar tingen. Etter dette blir skjæringspunktet indirekte knyttet til leveringen. I Ot.prp.nr.80 (1986–1987) s. 80 annen spalte ble leveringstidspunktet avvist som skjæringsstidspunkt etter den absolutte reklamasjonsfristen. Etter departementets forslag har leveringsbegrepet et noe annet innhold enn i kjøpsloven. De innvendingene som gjorde seg gjeldende for kjøpsloven, gjelder derfor ikke etter forbrukerkjøpsloven.

Etter annet ledd annet punktum er den absolutte reklamasjonsfristen utvidet til fem år dersom tingen eller deler av den er ment å vare vesentlig lengre enn to år. Dette er i samsvar med ordningen i kjøpsloven § 32 tredje ledd første punktum.

Avgjørelsen av hvor lenge salgsgjenstanden er ment å vare, må i prinsippet bero på en vurdering som ligger nær opp til den vurderingen som må foretas etter § 15 annet ledd bokstav b. Det vises til merknadene til denne bestemmelsen, hvor det understrekes at det må legges vekt på hva kjøperen har berettiget grunn til å forvente ved kjøp av en slik vare. At tingen er ment å vare vesentlig lengre enn to år, innebærer ikke noen henvisning til kjøperens eller selgerens subjektive oppfatning av holdbarheten. Dette utelukker likevel ikke at omstendigheter ved det enkelte kjøpet kan trekkes inn. Om den tilsvarende bestemmelsen i håndverkertjenesteloven § 22 annet ledd annet punktum heter det i Ot.prp.nr.29 (1988–1989) Om lov om håndverkertjenester mm for forbrukere s. 86 annen spalte:

«Ved bedømmelsen av om tjenesten eller de aktuelle delene av den er ment å skulle vare vesentlig lengre enn to år, må for øvrig de nærmere omstendigheter omkring avtalen, tjenesteyterens opplysninger, prisen osv. tas i betraktning.»

Tilsvarende vil gjelde etter forbrukerkjøpsloven. Ved salg av nye, masseproduserte varer vil det imidlertid i praksis kunne foretas en vurdering mer uavhengig av den konkrete salgssituasjonen.

Ved salg av brukte varer må man i større grad også trekke inn den konkrete salgsgjenstandens tilstand, og vurderingen må skje på grunnlag av varens tilstand på det tidspunktet den selges. Ved salg av bruktbiler kan det ofte være aktuelt å si at bilen er ment å vare vesentlig lengre enn to år. En annen sak er at kjøperen i større grad må være forberedt på at mindre deler og lignende svikter uten at dette kjøpsrettslig sett utgjør en mangel. Ved kjøp av bruktbiler må en i noen grad være forberedt på større utgifter til reparasjoner, vedlikehold mv.

Produsentene har ulike ambisjoner med hensyn til hvor lenge produktene er ment å vare. Dette gir seg utslag blant annet i pris og generell markedsføring av produktet. I mangel av særlige holdepunkter knyttet til vedkommende merke må det kunne legges vekt på sammenlignbare produkter i samme prisklasse.

Dersom det er tvil om hvor lenge varen er ment å vare, bør denne tvilen falle ut til fordel for fem års fristen. Departementet ser det som vesentlig at en unngår tvister om hvorvidt en bestemt vare er underlagt to års fristen eller fem års fristen. Det er videre et poeng at reklamasjonsreglene ikke i særlig grad bør stenge for krav som kan være materielt berettigede.

Det er et vilkår at tingen er ment å vare vesentlig lenger enn to år. Etter departementets oppfatning er det ikke hensiktsmessig med en helt skarp tidsangivelse. En kan likevel ta som utgangspunkt at for en vare eller deler som er ment å vare om lag fire år, vil fem års fristen gjelde.

Departementet vil understreke at det med varighet menes hvor lenge tingen kan fungere tilfredsstillende, i hovedsak på den samme måten som tidligere. At tingen blir utidsmessig på grunn av den teknologiske utviklingen er som utgangspunkt uten betydning. At tingens yteevne reduseres over tid eller at kravene til vedlikehold øker, er heller ikke tilstrekkelig til å si at tingen ikke er ment å vare så lenge. Selv om det hører til ordinært vedlikehold å bytte ut betydningsfulle deler etter for eksempel to år, vil ikke det i seg selv innebære at fem års fristen ikke gjelder.

Forventet varighet er knyttet til en forutsetning om vanlig bruk. Dersom salgsgjenstanden brukes uvanlig mye eller uvanlig hardt, vil dette ikke få noen innvirkning på reklamasjonsfristen. Den uvanlige bruken kan imidlertid ha betydning ved mangelsvurderingen.

Etter annet ledd tredje punktum gjelder ikke de absolutte reklamasjonsfristene så langt selgeren ved garanti eller annen avtale har påtatt seg ansvar for mangler i lengre tid. Bestemmelsen svarer til kjøpsloven § 32 annet ledd annet punktum. Plasseringen innebærer at bestemmelsen gjelder både i forhold til to års fristen og fem års fristen. At forbrukeren må kunne gjøre gjeldende svikten så lenge selgeren har påtatt seg ansvaret for mangler i lengre tid, ville uansett følge av en naturlig tolking av den gitte garantien.

Tredje ledd bestemmer at reklamasjon også kan skje overfor den som etter avtale med selgeren har påtatt seg å avhjelpe mangelen. Bestemmelsen svarer til kjøpsloven § 32 tredje ledd annet punktum. Bestemmelsen svarer videre til utvalgets utkast § 19 tredje ledd, med den forskjellen at det ikke er nødvendig å gi særlige regler om spesifisert reklamasjon, fordi departementets forslag ikke innebærer krav om spesifisert reklamasjon.

Virkingen av at kjøperen reklamerer overfor den som etter avtale med selgeren har påtatt seg avhjelp, er at reklamasjonsfristen avbrytes. Dette gjelder uansett hvilke nærmere beføyelser kjøperen vil gjøre gjeldende.

Etter fjerde ledd første punktum er konsekvensen av at kjøperen ikke reklamerer i tide, at han eller hun taper retten til å gjøre mangelskravet gjeldende. Bestemmelsen svarer til utvalgets utkast § 19 fjerde ledd første punktum. Det er med dette ikke ment å si noe om i hvilke tilfeller selgeren kan ha tapt reklamasjonsinnsigelsen på grunnlag av realitetsdrøftelse. Det vises til punkt 3.15.4 om spørsmålet.

Annet punktum slår fast at dette ikke gjelder dersom selgeren har opptrådt grovt uaktsomt eller for øvrig i strid med redelighet og god tro. Bestemmelsen svarer til kjøpsloven § 33 og utvalgets utkast § 19 fjerde ledd annet punktum, og skal forstås på samme måte.

Det vises for øvrig til at reklamasjonsreglene i denne paragrafen gjelder tilsvarende for krav mot tidligere salgsledd etter § 35 i utkastet her